

26 WANDELINGEN

**tussen de Ardennen,
de Fagne en de Calestienne**

In het hart van het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse

In en rondom het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse liggen 1000 kilometer aan wandelpaden op je te wachten

WELKOM IN HET NATIONAAL PARK ENTRE-SAMBRE- ET-MEUSE

Met deze gids willen we een verrassende regio van Wallonië onder de aandacht brengen: het zuiden van de Entre-Sambre-et-Meuse, dat sinds 2023 erkend is als nationaal park. Zoals bij elke gids van een nationaal park is het doel ook hier om zoveel mogelijk mensen een authentieke ervaring te bieden in de ongerepte natuur, te midden van prachtige landschappen.

Met deze gids krijg je de kans om minder bekende plekken te ontdekken en je diep in bossen te wagen waar de natuur haar gang kan gaan. De uitgestippelde wandelingen leiden je langs de oevers van betoverende meren of nemen je mee op trektocht langs ongetemde rivieren. Het avontuur is voor iedereen toegankelijk. Er zijn wandelingen voor het hele gezin, met verschillen in duur en moeilijkheidsgraad. Ook de toegankelijkheid voor personen met beperkte mobiliteit krijgt bijzondere aandacht.

Deze gids biedt een schat aan informatie over de natuur en wilde diersoorten. Hij is niet alleen op maat van doorgewinterde natuurliefhebbers, maar ook een ideale reisgezel om de natuur in al haar vormen te leren kennen en waarderen. Zelfs wie al door de natuur gebeten is, zal er nog veel verrassingen in ontdekken...

Het Nationaal Park: drie regio's, duizend landschappen

Het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse (ESEM), officieel opgericht in 2023, is het resultaat van een gezamenlijke inspanning van tientallen lokale spelers, waaronder de gemeenten binnen het natuurreservaat. Een uitzonderlijke en waardevolle natuur in stand houden en herstellen, is het voornaamste doel.

Het Nationaal Park ligt 50 kilometer ten zuiden van Charleroi, vlakbij de Franse grens, en beslaat drie biogeografische regio's: de Ardennen, de Calestienne en de Fagne, die elk afzonderlijk in een van de drie hoofdstukken van deze gids aan bod komen. Het verklaart voor een deel de unieke rijkdom van dit beschermde gebied, dat maar liefst 26 natuurlijke habitats telt die door de Europese Unie als prioritaire typen zijn erkend en 80 % van de Waalse biodiversiteit bevat. Het vormt dan ook het decor van een adembenemende ecologische, biologische en landschappelijke diversiteit.

Het menselijk erfgoed, dat teruggaat tot de prehistorie, is al even indrukwekkend. De zeer gevarieerde landschappen weerspiegelen vaak de langdurige dialoog tussen de mens en de natuur die hem omringt en inspireert. Aan de hand van de infokaders in deze gids leer je de

Sinds 2025 maakt het Nationaal Park deel uit van het Wilder Parks-netwerk, dat tien Europese parken verenigt die pionier zijn op het gebied van 'rewilding'

De nomadische schapenkudde van het Nationaal Park doet ook de schapenteelt en de wolproductie herleven (zie p. 162)

Herdershond Zana helpt de schapenkudde over de kalkgraslanden te drijven

landschappen interpreteren en zul je sporen uit het verleden herkennen.

Tot slot is het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse een project voor duurzame en rechtvaardige regionale ontwikkeling dat met name steunt op natuurtoerisme, agro-ecologie en lokale economie. Veel aandacht gaat naar de veerkracht van het gebied, die het moet hebben van bloeiende en gezonde ecosystemen. Het Nationaal Park en zijn partners zien er nauwgezet op toe via inspirerende projecten, die eveneens in deze gids worden beschreven, en door lokale economische spelers te ondersteunen.

INHOUD

ARDENNEN

19

- 1** 8 km Dwars door een ongerept bos 25
- Minigids Microhabitats en dood hout: het verborgen leven van het bos 32
- 2** 8,2 km Ongerepte valleitjes 35
- 3** 8,6 km Naar de bron van de rivier Eau Blanche 43
- Minigids Typische bomen van het Ardense bos 48
- 4** 6,9 km Langs vijvers en 'sarts' 51
- 5** 8,8 km De Eau Noire, een wilde rivier 61
- Minigids Voetafdrukken van wilde zoogdieren 68
- 6** 7,5 km 5,5 km Het meer van de Ry de Rome 71
- 7** 8,1 km Afspraak met de sterren 79

BELANGRIJKE PROJECTEN VAN HET NATIONAAL PARK

Een bos waar de natuur haar gang mag gaan 87

CALESTIENNE

89

- 8** 8,2 km Wandeling van de dolende ruiter 93
- Minigids Geologische verschijnselen die typisch zijn voor kalksteen 100
- 9** 7,6 km 2 km Aan weerskanten van de rivier 103
- 10** 7,6 km 5 km Waar de rivier Eau Noire verdwijnt 113
- 11** 11,7 km Samenvloeiing 121
- Minigids Kalkgraslanden: je waant je in het zuiden 130
- 12** 3,1 km Dorp in de Calestienne 133
- Minigids Wilde orchideeën van de Calestienne 138
- 13** 12,1 km Kalksteenheuvels en een riviervallei 141
- 14** 8,3 km 5 km Tussen de Fagne en de Calestienne 149
- 15** 6,9 km De Calestienne net iets anders 157

BELANGRIJKE PROJECTEN VAN HET NATIONAAL PARK

De terugkeer van de herderskudde 162

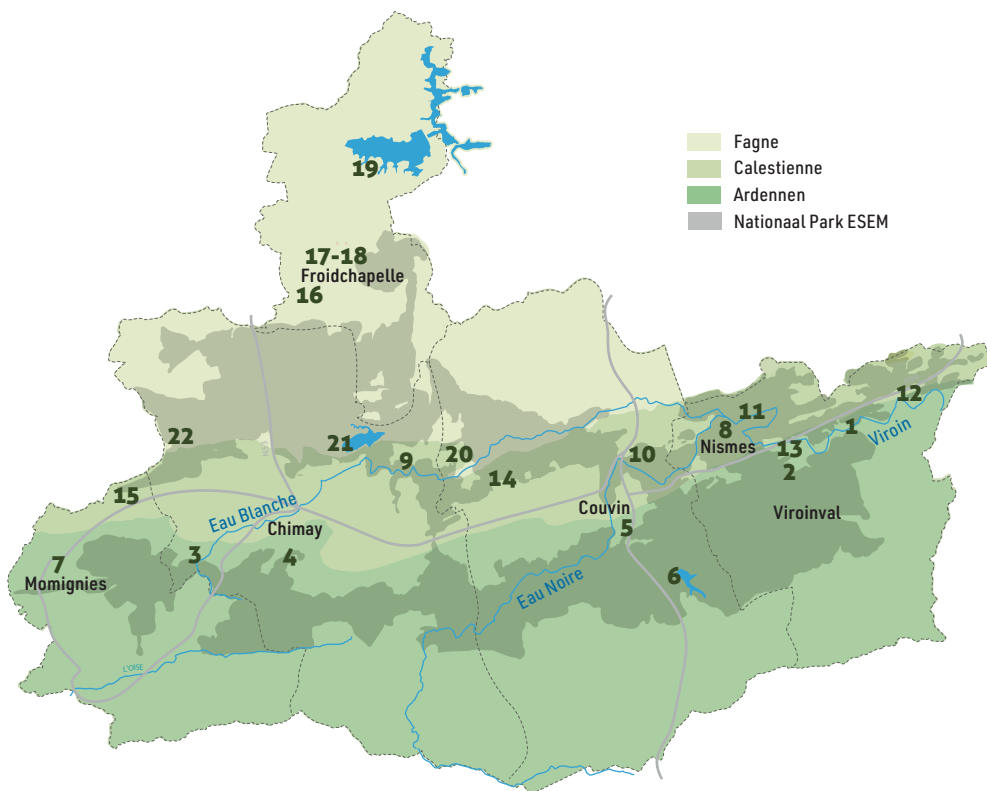
FAGNE

165

16	7,3 km	Tussen bocagelandschap en bossen	169
17	7,9 km	Het 'Bois' de Fagne	177
18	7,3 km	De vallei van de Hantes	185
19	7,9 km 3,4 km	De inhammen bij de meren van de Eau d'Heure	191
20	7,9 km	Waar de rivier Eau Blanche koning is	199
Minigids		Weidevogels	206
21	5,8 km	In de omgeving van Virelles	209
22	8,7 km	De heuvels van Bailièvre	215

BELANGRIJKE PROJECTEN VAN HET NATIONAAL PARK

Wilde valleien	220
----------------	-----

A photograph of a forest in autumn. Tall, slender trees with thin trunks are visible, their leaves in shades of yellow and orange. The ground is covered in fallen leaves and some green ferns. A semi-transparent dark overlay covers the bottom half of the image, creating a gradient effect from the forest scene to the text.

DE ARDENNEN

Een duik in **DE ARDENNEN**

Europese wilde kat

Welkom in het meest westelijke deel van de Belgische Ardennen, een betoverende regio waar de natuur nog echt ongerept is. Je treft er typische landschappen aan met diepe bossen en ingesloten valleien waar heldere riviertjes stromen.

De natuur in de Ardennen is van een ongeken- de rijkdom en de streek getuigt al eeuwenlang van een harmonieuze co-existentie tussen mens en milieu. Het resulteerde in een erfgoed dat rijk is aan geschiedenis en legendes, unieke plekken en levende tradities.

Meer van de Ry de Rome

De Ardennen danken hun naam aan ‘Arduinna’, een godin uit de klassieke oudheid die waakt over de bossen en de fauna en die symbool staat voor de kracht en het edele karakter van de wilde natuur. Al sinds dat verre verleden fascineert het Ardennenbos. Het omvangrijke oeroude massief dat zich uitstrekt over Frankrijk, België en Luxemburg, heeft een identiteit die diep verweven is met het bos en zijn legendes.

Spontane bossen

We associëren de Ardennen vaak ten onrechte met grote naaldbossen. Dat vertekende beeld is het resultaat van bosbouwpraktijken die het aanzien van bepaalde delen van de Ardennen hebben veranderd. Het gematigde bos dat zich van nature ontwikkelt in de Ardennen bestaat immers voornamelijk uit loofbomen, met beuken en eiken als dominante soorten (zie p. 48).

Het Ardense deel van het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse is een prachtig voorbeeld van zo’n spontaan gegroeid bos, gevormd uit diverse boomsoorten. De bossen hebben er hun gevarieerde en wilde karakter behouden. Om hun veerkracht te versterken, heeft het Nationaal Park uitgestrekte, integrale biologische reservaten gecreëerd waar het bos ongehinderd zijn gang mag gaan (zie p. 86). Wandelen is er toegestaan – gelukkig maar!

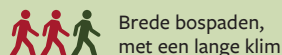
Zuiver water

De ondergrond van de Ardennen bestaat uit leisteen en zandsteen en is van nature zuur. De bossen filteren het regenwater. Aan de oppervlakte stroomt het water in kristalheldere beekjes die samenvloeien en een opmerkelijke rivier vormen: de Eau Noire – een van de best bewaarde waterlopen van België (p. 65).

Ga op verkenning in deze mysterieuze wereld en beleef momenten van intense verbondenheid met de natuur.

DWARS DOOR EEN ONGEREPT BOS

Place Albert Ier
5670 Vierves-sur-Viroin
(Viroinval)

Joëlette, volgens het
inzicht van de begeleider

Info: parking toegangsweg naar het dorp,
aan de voet van het kasteel

Kerk

Kasteel

Begraafplaats

Boerderij

Uitzichtpunt

Integraal bosreservaat

Ecosite van de Viroinvallei

Stoomtrein

Uitzichtoren

Picknickplek

Andere bezienswaardigheid

Downloadbare kaart, QR-code achteraan
in het boek

Ontdek de wilde en ongerepte natuur van de Ardennen tijdens deze wandeling die begint in Vierves-sur-Viroin, een dorp met een tijdloze charme. Na een stop bij de Écosite de la vallée du Viroin, een informatiecentrum over de natuur, trek je een betoverend mooi bos in dat zich vrij ontwikkelt en geniet je van een adembenemend uitzicht vanaf de uitkijktoren die boven het bladerdak uitsteekt (vanaf 2026). Deze wandellus voert je ook langs de schapenstal van het Nationaal Park. Het is een combinatie van ontspanning en ontdekkingen.

0,95 km

Loop vanaf de kerk Saints-Ruffin-et-Valère naar de kiosk. Daar tegenover bevindt zich de ingang van het kasteel van de graven van Hamal.

Vierves-sur-Viroin, dat is uitgeroepen tot een van de ‘Mooiste Dorpen van Wallonië’, ligt op de noordelijke helling van de Viroinvallei, tussen de Ardennen en de Calestienne. De omgeving en omliggende landschappen zijn erg gevarieerd. De huizen weerspiegelen de geologische diversiteit van de regio: de muren zijn van kalksteen of zandsteen, sommige daken van leisteen. Het kasteel van de graven van Hamal torent boven het dorp uit, en talloze straatjes en steegjes leiden naar de vallei, wat een pittoreske sfeer creëert.

Kerk van Vierves-sur-Viroin en ingang van het kasteel

Neem bij de kiosk de trap aan de rechterkant die je naar de middeleeuwse tuin van het park van Vierves brengt (GR). Steek het park door tot aan een andere trap naar beneden. Neem de weg naar rechts en volg deze tot aan de brug over de rivier Viroin (GR). Steek de spoorweg over die speciaal is gerestaureerd voor de toeristische stoomtrein (Mariembourg-Treignes). Aan je rechterkant staat een lang, roze gebouw: dat is het voormalige treinstation van Vierves, nu de Écosite de la vallée du Viroin. Loop er gerust even binnen om de botanische tuin en de natuurwinkel te bezoeken.

De Écosite de la vallée du Viroin, een infopunt van het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse, is het hoofdkwartier van de **Cercles des Naturalistes de Belgique** (CNB). De vereniging is opgericht in 1957 met als doel het milieubewustzijn te vergroten en te ijveren voor de instandhouding van het natuurlijke erfgoed. Het CNB biedt opleidingen tot natuurgids aan, naast verschillende ecologische en educatieve activiteiten zoals schoolprogramma's en het beheer van natuurreservaten. De vereniging is een drijvende kracht in de regio en speelde een cruciale rol in de oprichting van het Natuurpark Viroin-Hermeton en het Nationaal Park Entre-Sambre-et-Meuse.

Net voorbij de locatie van het CNB, die je rechts achter je laat, neem je het pad naar rechts (GR). Je komt al snel voorbij een oude boomgaard. Blijf dit pad volgen, parallel aan de spoorweg, en geniet bij een open plek aan je rechterhand van het geweldige uitzicht op het kasteel van Vierves. Daal een klein stukje af langs de spoorlijn en volg de GR tot aan de volgende splitsing.

1,6 km

1 ► 2

Neem het pad rechts (GR). Aan je rechterkant stroomt de rivier Viroin. Aan je linkerkant rijzen de steile uitlopers van de Ardennen op. Je loopt door een dichtbegroeid, donker loofbos dat een bron van inspiratie is geweest voor heel wat lokale legendes. In dit uitgestrekte bosgebied wordt meer dan 120 hectare aan de natuur overgelaten, zonder enige menselijke ingrepen (zie p. 86).

Loop nog een kilometer verder langs de rivier Viroin. Links zie je kleine openingen in de rotsen: het zijn zandsteengroeven die ooit zijn gemaakt door de lokale bewoners van Vierves om er hun huizen mee te bouwen. Negeer alle paden naar links.

Na een kilometer komt de GR uit op een breed pad, dat je naar rechts neemt. Net nadat je het bos uitkomt, bij de kruising met een weg, neem je het grindpad naar links.

DOOD HOUT, BRON VAN LEVEN

In een ongemoeid gelaten bos is veel dood hout aanwezig: staand of liggend op de grond biedt het een waardevolle habitat voor insecten die zich ermee voeden, evenals voor bepaalde soorten vleermuizen en vogels. De structuren van oude en dode bomen, zoals holtes en spleten, worden dendro-microhabitats genoemd. Ze dienen als schuilplaats voor een belangrijke en vaak specifieke biodiversiteit. (zie p. 32).

2,2 km

2 ▶ 3

Net voorbij de picknickplaats aan je rechterhand zie je de schaapskooi die door het Nationaal Park is gebouwd (in 2026) en waar de rondtrekkende kudde de winter doorbrengt. Misschien kijken een paar schapen en lammeren je wel na terwijl je voorbijloopt.

Volg het pad dat geleidelijk omhoog gaat. Je komt weer in het bos. Negeer de twee paden naar rechts, dicht achter elkaar. Blijf op dit brede grindpad dat ongeveer 1,2 kilometer omhoog gaat.

Op het vlakke stuk, net voorbij een sparrenbos aan je rechterkant, zie je een Y-splitsing: neem de linker aftakking. Dit meestal vochtige pad loopt slingerend langs oude kaalkapgebieden. Net voorbij een grenssteen kom je bij een kruispunt. Ga rechtdoor (markering: rode mountainbikeroute). Hier staan majestueuze eiken tussen de haagbeuken. Na ongeveer 350 meter bereik je een punt waar verschillende paden en wegen elkaar kruisen.

2,3 km

3 ▶ 4

Sla linksaf (markering: rode mountainbikeroute). Dit met stenen bezaaide pad leidt naar een grote open plek. Blijf op de hoofdweg tot aan het kruispunt bij de plaats genaamd 'Grand Mont', aangegeven met een bord.

Ga naar links, over een brede verharde weg. Loop langs een bospoeltje en negeer de paden aan de rechterkant. Al snel zie je links een hoge houten uitkijktoren: aarzel niet om naar boven te klimmen voor een indrukwekkend uitzicht over het Ardense bos.

Blijf op de hoofdweg en negeer alle zijwegen. Deze brede verharde weg loopt geleidelijk en slingerend neerwaarts naar de ingang van het dorp Vierves: eerst gaat het langs een sparrenplantage (bekend als ‘Les Queues’), waarna de weg eerst naar rechts en dan naar links buigt. Na een haarspeldbocht naar rechts kom je uit bij de eerste woning van Vierves-sur-Viroin (daar is de weg geasfalteerd).

1 km

Neem in de bocht voor de eerste woning het pad rechts en dan meteen het pad links, dat langs de haag naar beneden loopt. Hou gerust even halt tijdens deze afdaling om te genieten van het uitzicht vanaf de plek die L'Euviau wordt genoemd: er ontvouwt zich een prachtig mozaïek van weiden, beheerd door een veehouder die lid is van het Nationaal Park. Een van deze weiden werd in 2025 uitgeroepen tot de op één na mooiste weide van Wallonië.

De weilanden van L'Euviau

L'Euviau

MICROHABITATS EN DOOD HOUT: HET VERBORGEN LEVEN VAN HET BOS

In de fascinerende wereld van het bos is elke plek een klein universum... Sommige organismen passen zich aan om van zo'n specifieke plek gebruik te kunnen maken en creëren zo een unieke band met hun omgeving.

Dendro-microhabitats (DMH's)

DMH's zijn specifieke 'niches' van bomen die een rol spelen in de levenscyclus van andere soorten. Een stukje losse schors biedt beschutting aan een slapende vleermuis. Een holte aan de voet van een boom fungeert als voorraadkamer van een knaagdier. Een verlaten spechtenhol biedt onderdak aan een eekhoornfamilie... Talloze schimmels en insecten gedijen in deze miniatuurecosystemen, die ze vormgeven door het hout te verteren.

De bosuil maakt gebruik van de holtes die de specht in bomen maakt.

Wortelhout en holtes vormen zeer waardevolle microhabitats.

WIST JE DAT?

In een gezond bos is ongeveer 25% van de biodiversiteit afhankelijk van dood hout!

Habitatbomen

Hoe groter en ouder de boom, hoe meer microhabitats hij te bieden heeft. Je vindt er dan ook een grotere diversiteit aan soorten. Zo ontstaat een hele voedselketen met zwammen, mossen, varens, insectenlarven, spinnen, vogels, zoogdieren... Iedereen vindt hier onderdak en voedsel!

Polyporen vormen kleine schuilplaatsen op boomstammen.

Hoor je de zwarte specht trommelen terwijl hij een nestholte maakt in een boom?

HET NATIONAAL PARK IN ACTIE

Door de bosbouw op bepaalde percelen te beperken of stop te zetten, zorgt het Nationaal Park ervoor dat bossen zoveel mogelijk habitatbomen en dood hout bevatten (zie p. 86).

Dood hout, levend bos

Lang na hun dood blijven grote bomen verschillende levensvormen ondersteunen. Wanneer ze uiteindelijk afbreken en op de grond vallen, vormen ze nieuwe microhabitats voordat ze volledig vergaan en voedingsstoffen vrijgeven in de bodem voor toekomstige generaties bomen. Precies die processen zorgen voor de regeneratie van het bos.

Dode bomen zijn als levende steden die bevolkt worden door duizenden organismen.

De larven van de geelzwarte ribbelborktor voeden zich met dood hout.

Galerij uitgegraven door larven van schorskevers. Een normaal proces in een wild bos.